

HE MO'OLELO KA'AO NO KAPŪNOHU

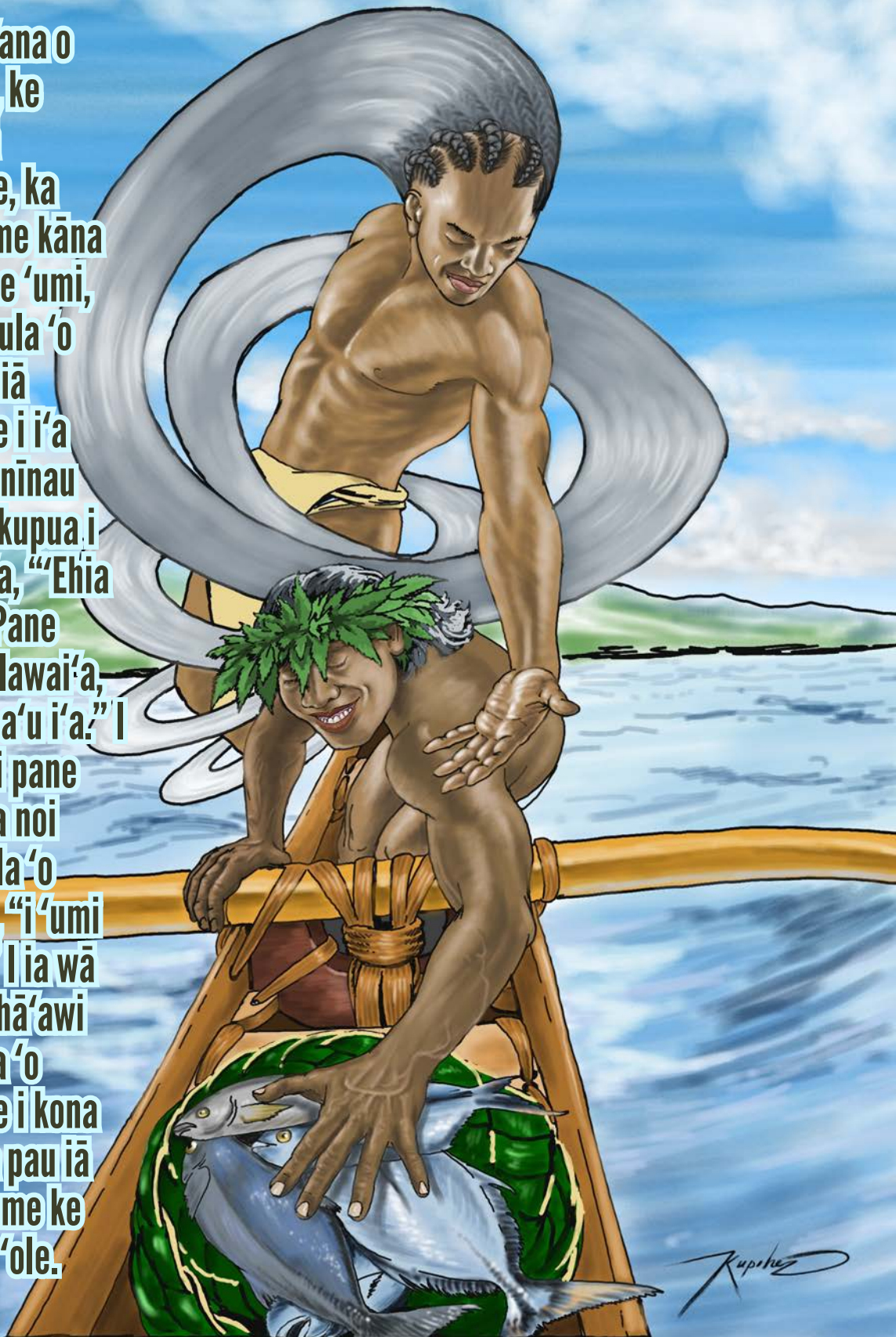
Ē NANEĀ A Ē WALEĀ I KA PŪKONAKONA O KOHALA,
KE KUPUA KĀ'E'A'E'A O KA PAHU IHE
HŪ'ANO HOU 'IA Ē KALIKOALOHA MARTIN
KAHA KI'I 'IA Ē 'AHUKINI KUPIHEA

I kekahi lā, ua iho ihola 'o Ho'omaoe, kekahi lawai'a, i ke
kai o Kohala i ka mokupuni 'o Hawai'i i mea e lawai'a ai. I
kona kāmakoī 'ana aku i kai, ua hopu 'ia nā i'a he 'umi. I
ka ho'i 'ana i uka, ua 'ike kekahi akua kupua iā iā. 'O
Kanika'a ka inoa o ua kupua nei.

Kupua

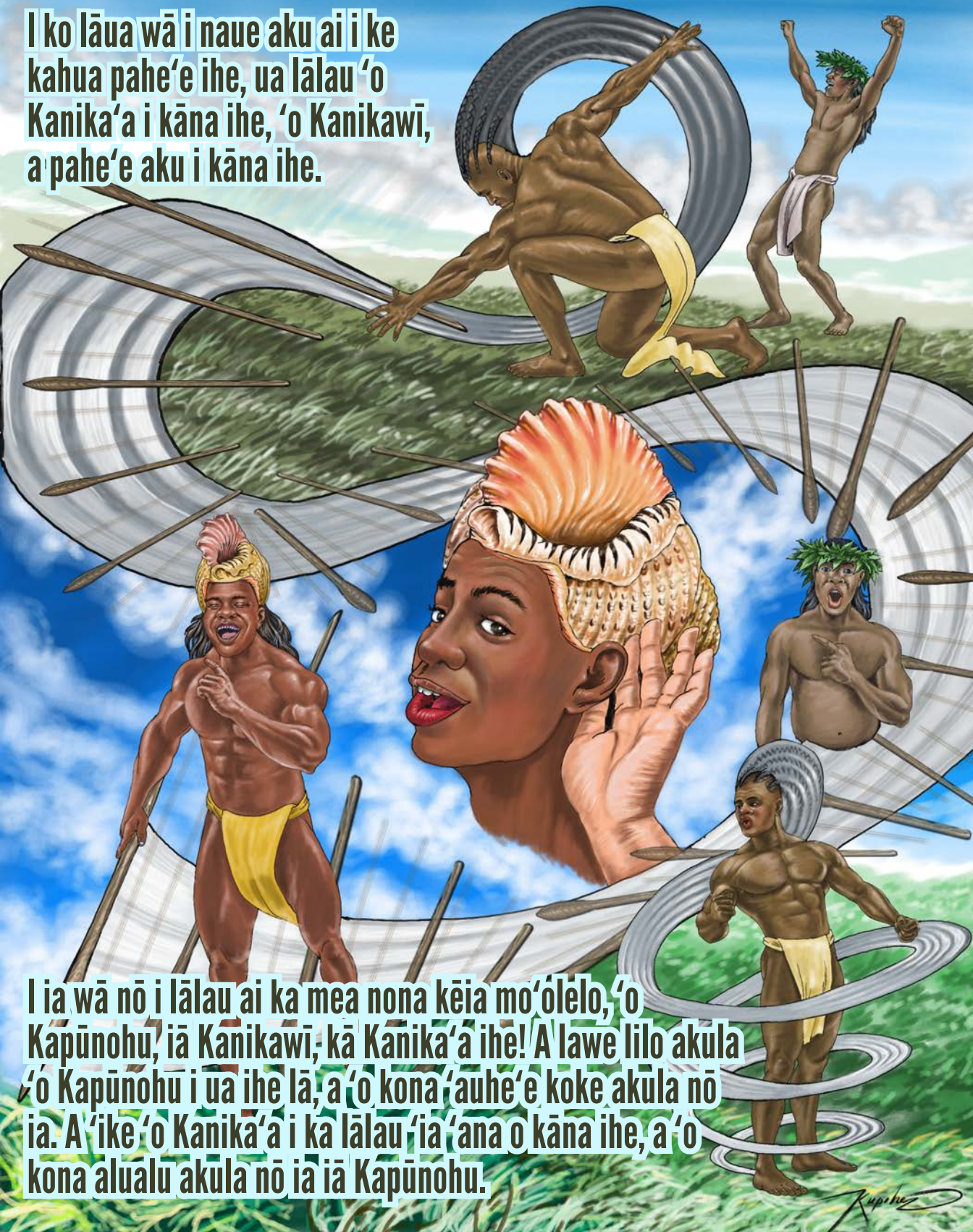
I ka 'ike 'ana o
Kanika'a, ke
kupua, iā
Ho'omaoe, ka
lawai'a, me kāna
mau i'a he 'umi,
ua noi akula 'o
Kanika'a iā
Ho'omaoe i i'a
nāna. Ua nīnau
akula ke kupua i
ka lawai'a, "Ehia
āu i'a?" Pane
maila ka lawai'a,
"He 'umi a'u i'a." I
kona wā i pane
mai ai, ua noi
koke akula 'o
Kanika'a, "i 'umi
i'a na'u." I ia wā
koke nō, hā'awi
pau akula 'o
Ho'omaoe i kona
mau i'a a pau iā
Kanika'a me ke
kani'uhū 'ole.

Mamuli ho'i o ko
Ho'omaoe 'ōpū
ali'i, ua kauoha
akula 'o Kanika'a
iā ia, "I ki'i mai
nei au iā 'oe e 'ai
no kō lokomaika'i
launa 'ole ia'u." A
laila, ha'i akula 'o
Kanika'a iā
Ho'omaoe, e lilo
ana 'o iā i ākua
no Ho'omaoe. Ma
hope o ko
Kanika'a lilo 'ana
i akua no
Ho'omaoe, ua
hele akula 'o ia e
pale'e i kona ihe.
'O Kanikawī ka
inoa o kāna ihe.

I ko lāua wā i naue aku ai i ke
kahua pahe'e ihe, ua lālau 'o
Kanika'a i kāna ihe, 'o Kanikawī,
a pahe'e aku i kāna ihe.

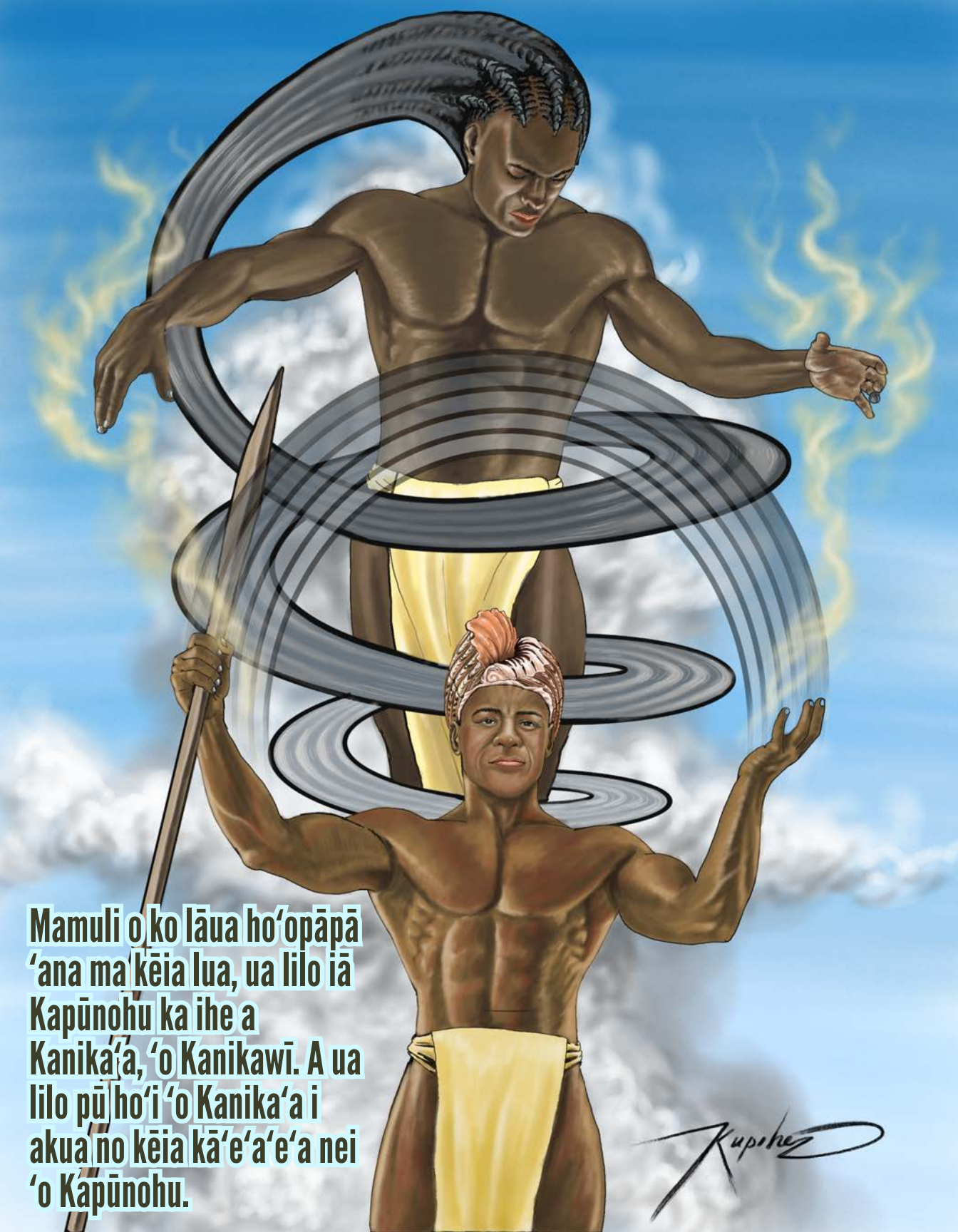
I ia wā nō i lālau ai ka mea nona kēia mo'ōlēlo, 'o
Kapūnohū, iā Kanikawī, kā Kanika'a ihe! A lawe lilo akūla
'o Kapūnohū i ua ihe lā, a 'o kona 'auhe'e koke akūla nō
ia. A 'ike 'o Kanika'a i ka lālau 'ia 'ana o kāna ihe, a 'o
kona aluālu akūla nō ia iā Kapūnohū.

Ua alualu 'ia 'o Kapūnohu i uka o
Kawaihae, a komo akula 'o ia nei
i lōko o kekahi lua e pe'e ai.

Ua 'apa aku a 'apa mai lāua i
kekahi i kekahi. I kō Kānika'a
komo 'ana iho i lōko o ka lua,
puka akula 'o Kapūnohu, a i ka
wā e puka aku ai 'o Kānika'a,
komo hou akula 'o Kapūnohu.
Pēlā nō lāua i ho'āikāne ai.

Mamuli o ko lāua ho'opāpā
'ana ma kēia lua, ua lilo iā
Kapūnohu ka ihe a
Kanika'a, 'o Kanikawī. A ua
lilo pū ho'i 'o Kanika'a i
akua'no kēia kā'e'a'e'a nei
'o Kapūnohu.

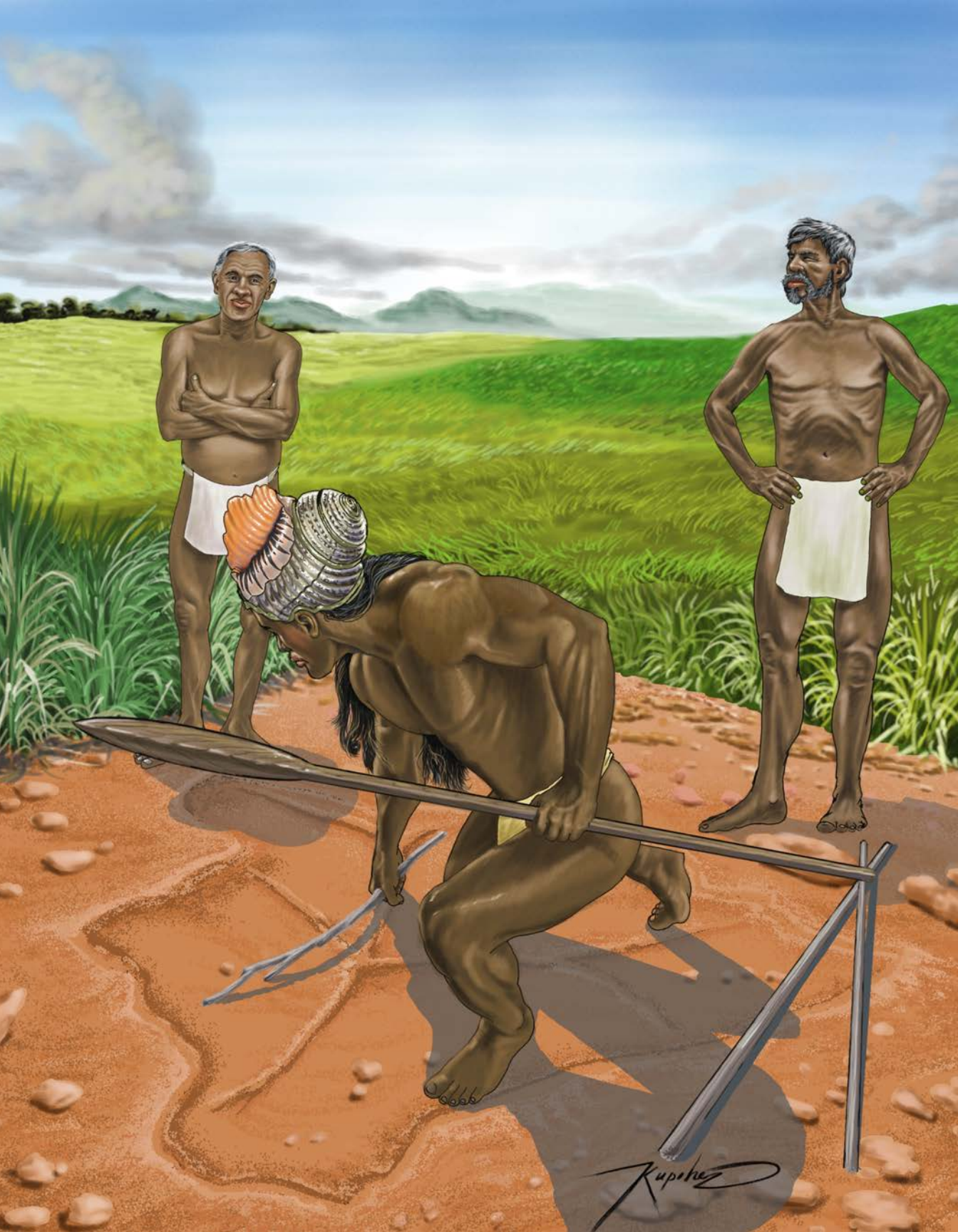
Kupishe

I ka hala 'ana o kekahi mau lā, ua noho a 'olu'olu
'o Kapūnohu i Kohala me kona 'ohana. I kekahi lā
nō na'e, ua ho'owahāwahā 'ia 'o ia e kona 'ohana,
a ua pi'i koke a'ela kona kai.

I ka hū 'ana a'e o kona uluhua, ua pi'i a'ela 'o ia i
ke kuahiwi a hiki i kona hō'ea 'ana aku i kekahi
mau kumu lā'au wiliwili e noho lālani ana ma ka
nāhelehele.

I nānā aku kāna hana i nā kumu lā'au wiliwili me
ka piha 'ana o kona na'au i ka huhū, ua hou akula
'o ia i kāna ihe i kēia mau kumu lā'au. Ua hou 'o ia
me ka ikaika loa a komo akula kāna ihe i nā kumu
lā'au a pau! He 'elua lau ka nui o nā kumu lā'au
wiliwili, ua like ho'i me 'ewalu paha haneli kumu
lā'au wiliwili. He kupaianaha ho'i kau!

Ma hope o ko Kapūnohu hou ‘ana aku i kāna ihe i nā
kumu lā’au wiliwili he ‘elua lau, ua pī’i hou a’ela ‘o ia
a loa’a ‘elua ‘elemākule iā ia ma ke ala hele ma
Nāhulu’āina, i Kohala, Hawai’i.

I ia wā e ‘ōlelo aku ai ‘o Kapūnohu iā lāua e hele mai i
ona lā. A kauoha akula ‘o Kapūnohu iā lāua,

E nā ‘elemākule, e ki’i ‘olua i kā ‘olua lepa a holo aku,
i kou wahi e kau ai i kāu lepa, ‘o kou ‘āina ia e ‘ai ai.”
‘O Piholowai a me Kukuiki’iki’i ka inoa o kēia mau
‘elemākule nei.

I ka holo 'ana o ka 'elemakule mua, 'o Piholowai, ua pau koke kona aho, a no laila pōkole wale nō kona wahi e holo ai. A pēlā nō ka pōkole o ka 'āina i hā'awi 'ia aku ai iā ia. 'O Kukuiki'iki'i nō na'e, ua māmā a mamao nō ho'i kona holo 'ana, a no ia kumu nō i 'ai ai i ka 'āina loloa.

A pēlā nō kā Kapūnohu hana ma ka mumuku 'ana aku i nā māhele 'āina o Kohala, 'o ia 'o Kukuipahu, Hualoa 1, Hualoa 2, Kealahewa 1, Kealahewa 2, Kokoiki 1, Kokoiki 2, Pu'uepa 1, Pu'uepa 2, Kapakai, 'Upolu, Honoipu, Puakea 1, Puakea 2, Puakea 3, Kamilo. Pēlā ke 'ano o kēia mau 'āina a hiki i kēia lā.

A pi'i hou akula 'o Kapūnohu a hiki i ka 'āina o kekahi
wahine maika'i, 'o Niuli'i. A mai ka pali 'o Awini a hiki i
ka pali 'o Wainai'a kona wahi.

I ko Kapūnohu wā i hiki aku ai i ko Niuli'i 'āina, ua 'ike
akula 'o ia i nā kaikamāhine a Niuli'i. A nīnau akula lāua
iā Kapūnohu,

“Ma hea mai 'oe?”

“Ma 'ane'i mai nei nō” 'o kāna mea i 'ekemu koke aku ai.

“A'ohe kanaka o ne'i i like me 'oe.” i pane mai ai kekahi
o lāua.

I ko Kapūnohu noho 'ana ma lalo o ka malu o ke ali'i 'o Niuli'i, ua lilo a'ela 'o ia i 'alihikaua no nā koa a pau o Niuli'i.

I kekahi lā, ua ho'ouka kaua 'o Niuli'i mā i Wainai'a ma luna o Pi'i'auwai, a loa'a ko Kukuipahu 'alihikaua, 'o Kaluakanaka. 'O ke kaua akula nō ia o nā 'ao'ao 'elua. A ua he'e 'o Kaluakanaka mā iā Kapūnohu.

Ua pi'i a'ela ke kua mai ka pali 'o Wainai'a a hiki
aku i Kapa'au. Ua 'ō'ō ihe nā 'ao'ao 'elua o ke kua.

Ua hou aku a hou mai nā ihe ma 'ō a ma 'ane'i o ke
kahua kua, a laila ua hou akula 'o Kapūnohu i
kāna ihe, 'o Kanikawī, a nehe ka lau o ke kō, 'oē ka
lau o ka manienie, kū ke ehu o ka lepo, a 'ewalu lau
kanaka i kū a make!

I ia hope koke nō, ua 'a'ahu ihola 'o Kapūnohu i ka
'ahu'ula, a ua mahiole 'o ia i ka mahiole 'o ia nō 'oe
nā hō'ailona o ke ali'i.

Ma hope o ia kaua 'ana iho, ua holo akula 'o Kapūnohu me kona akua, 'o Kanika'a, a me kāna ihe, 'o Kanikawī, i O'ahu nei. Ua kau 'ia ka wa'a ma Kohala, a pae ma Keanapou, Kaho'olawe, a pō ke ao, a ke ao 'ana a'e o ia pō, ua holo a hiki i Kahalepalaoa, i Lāna'i, a mai laila aku a i Kaluako'i ma Moloka'i, a moe ia pō; a ao a'e, pae maila i ka lae 'o Makapu'u no Kailua, Ko'olau Poko, O'ahu.

Kupaka

I kona pae 'ana mai i O'ahu nei, ua 'ike pū 'o
Kapūnohu lāua 'o kona kaikuahine, 'o Konahuanui. I
ko lāua wā i 'ike aku ai, ua uē 'o Konahuanui i ka
nele 'ana i ka 'ai 'ole.

'O ko Kapūnohu pane koke maila nō ia, "i kua na'u."
A lilo ihola 'o Kapūnohu i ka hana mahi 'ai kalo.

Paulele akula 'o Kapūnohu i ka hana mahi 'ai kalo,
a huki 'ia he 'elua lau kalo, a hānai i nā
kānaka o O'ahu.

Ua 'ike akula 'o 'Olopana, ke kāne a Konahuanui, i
kā Kapūnohu hana a mahalo akula
'o ia iā Kapūnohu.

Mamuli o kā Kapūnohu hana, ua no'ono'o ihola 'o 'Olopana e lilo ho'okahi 'o O'ahu iā ia, a e kua me kona hoa paio, 'o ke ali'i, 'o Kākuhihewa.

Ua ho'ouka kua 'o 'Olopana, me Kapūnohu ma kona 'ao'ao, a ua eo 'o Kākuhihewa iā 'Olopana, a ua lilo nō 'o 'Olopana i ali'i nui o O'ahu holo'oko'a.

Ua noho 'o Kapūnohu me 'Olopana a hiki i ko 'Olopana make 'ana. A laila, ua lohe akula 'o Kapūnohu no kekahi koa lua 'ole o ka ikaika nona ka inoa 'o Kemamo e noho akula ma Kaua'i.

Ua ho'ōikaika ko 'Olopana kanaka e 'au'a i ko Kapūnohu ha'ālele 'āna no ko
lākou maka'u 'oki loa i ka make 'āna o ko kākou me'e nona kēia mo'olelo i ka
lima ikaika o Kemamo, ke koa o Kaua'i. 'O ko ia nei ikaika ka ma'a.

'O ko Kapūnohu kaena nō ia me ka ha'akei 'ole, "A'ole
ho'i hā he ikaika, he mea pā'ani ka ma'a 'alā na ko
mākou kamali'i ma'i lewalewa a he mea ikaika 'ole nō."

Kupishe

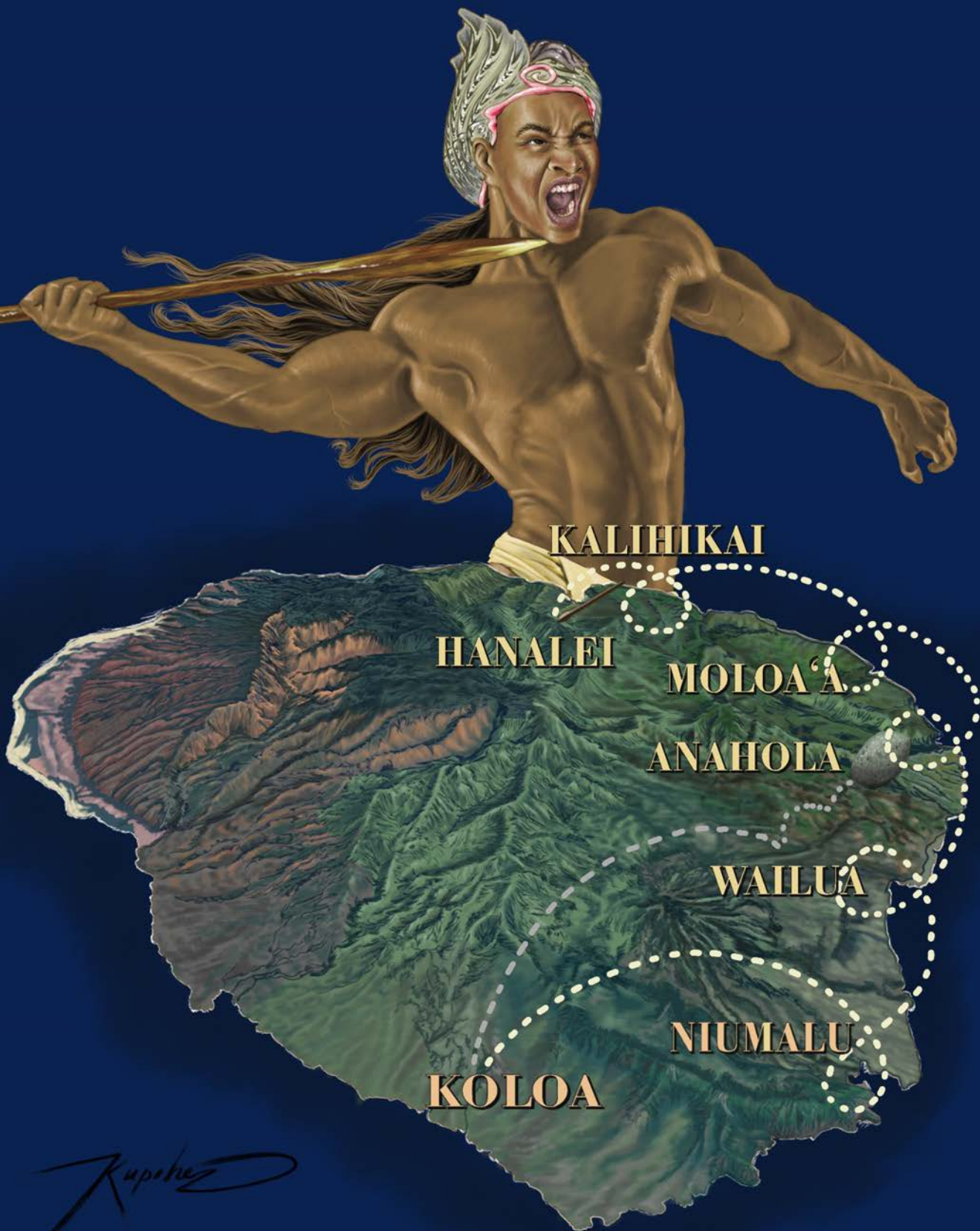
No laila, ua holo akula 'o Kapūnohu i Kaua'i e 'ike iā Kemamo,
a e ho'okūkū i kāna ma'a.

I ka wā e hiki aku ai 'o Kapūnohu i mua pono o Kemamo, 'o kona
nīnau akula nō ia i ho'okūkū i kāna ihe me kā Kemamo ma'a.

'O ka nīnau a'ela nō ia o ke kama'āina, o Kemamo, i ka
mea nona kēia mo'olelo, "lā wai mua, i kama'āina paha,
i ka malihini paha?"

Kapshu

KALIIHIKAI

HANAIEI

MOLOA'A

ANAHOLA

WAILUA

NIUMALU

KOLOA

Kupohu

‘O ka pane koke akula nō ia o Kapūnohu, “‘o ke kama‘āina.” I ia wā koke nō, ua ma‘a akula ‘o Kemamo i kā ia ala ma‘a, a holo no ‘eono mau mile!

‘A‘ole nō i li‘uli‘u, a nou akula ‘o Kapūnohu i kāna ihe, ‘o Kanikawī, a ua holo kona ihe mai Kōloa a i Niumalu, Wailua, Anahola, Moloa‘a, a hiki i Hanalei. Ua lilo ke eo iā ia, a ua eo ‘o Kemamo iā Kapūnohu.

**Ua mahalo nui nā kānaka o Kauaʻi i kā Kapūnohu hana
kupaianaha, a ua lilo nō hoʻi ʻo Kapūnohu i
aliʻi no Kauaʻi.**

**Ua kaulana nō hoʻi ʻo Kapūnohu mai Hawaiʻi a hiki loa
i Kauaʻi no kāna mau hana kupaianaha mai Kumukahi
a hiki i Kauaʻi kāʻili lā.**

**Wahi a nā moʻolelo kahiko, “I aliʻi ke aliʻi i ke
kanaka.” A mamuli o kā Kapūnohu mau hana maikaʻi,
ua lilo nō hoʻi ʻo ia i aliʻi no nā kānaka.
Mahalo ʻia nā hana maikaʻi e nā Hawaiʻi.**

Written by Z.P. Kalokuokamaile
Printed in Ka Nupepa Kuokoa
21 May 1925
Hononanea No Ka Manawa.
He Moolelo No Kapunohu
Ke Koa Kaulana o Ka Moku o Kohala

Adapted by Kalikoaloha Martin
Illustrated by 'Ahukini Kupihea

Created September 2023 by Awaiaulu
for Kīpapa Educator Resources
www.awaiaulu.org
Copyright © 2023 Awaiaulu, Inc.
All rights reserved
Awaiaulu, Inc.
2667 'Anu'u Place
Honolulu, Hawai'i 96819-2806
Design and layout by Kingi Gilbert